

ارتباط بین اعتقاد به پیامدهای مصرف مواد با میزان مصرف مواد در بین دانشجویان

سپیده مکارم¹، زهرا زنجانی²، محمد علی گودرزی³

مقدمه

سوء مصرف مواد و اعتیاد، امروزه به یکی از دغدغه‌های بزرگ جوامع بشری تبدیل شده است. این پدیده ی خانمان سوز آثار مخرب جسمانی، روانی، خانوادگی، شغلی، مالی، اخلاقی، پیامدهای نامطلوب اجتماعی و همچنین از بین رفتن سرمایه‌های انسانی جوان و مغزهای متفکر را به دنبال دارد (ترقی جاه و نجفی، 1387).

با توجه به اینکه جهان در چند دهه اخیر با آمار تکان‌دهنده‌ای از شیوع مصرف مواد در سطح جامعه و خصوصاً در سطح جوانان روبه‌رو شده است و به دلیل عواقب و آثار زیانبار سوء مصرف مواد ما اکنون نیازمند گسترش هرچه بیشتر و بهتر راهبردهای پیشگیری از مصرف مواد هستیم. بنابراین، پیشگیری از آن جهت که چارهای منطقی برای آیین سازی روانی و جسمانی ارایه می‌دهد، امری بسیار مهم می‌باشد (دهقانی و جزایری، 1383). تحقیقات و نظریات مختلفی در زمینه پیشگیری صورت گرفته ولی به نظر می‌رسد که اولین قدم برای پیشگیری، پی بردن به علل احتمالی عدم مصرف مواد در افراد ویا می‌توان گفت بررسی اعتقاد آنها به این علل می‌باشد.

کاتر و همکاران (2007) در تحقیقی وجود روابط قوی میان نگرش و رفتار را تأیید کردند. همچنین، محققان پی برده اند که اگر در مورد نگرش افراد اطلاعاتی به دست آید می‌توان عکس العمل کلی آن‌ها را در موارد گوناگون پیش بینی نمود و یا با ایجاد و تغییر در نگرش آنها، آن را در جهت دلخواه خود هدایت نمود (عسکری، 1384).

هوبن و وایز (2007) طی مطالعه‌ای بر اهمیت نگرش‌های صریح به عنوان تعیین کننده‌های مصرف و سوء مصرف الکل تأکید کردند. اوتینگ و بیوویس (1987) نگرش‌ها و باورهای نوجوانان و جوانان در مورد رفتارهای انحرافی و از جمله مصرف مواد را متغیر مهمی در اقدام به مصرف دانسته‌اند (به نقل از رحمتی، 1383). هاوکینز و همکارانش (1992) نیز، تأکید می‌کنند که نگرش‌ها و باورهای مثبت نسبت به مواد تسهیل کنندهی زمان شروع مصرف مواد هستند. در تحقیق ملک پور و قربانی (1383) نیز دیده شد که تغییر نگرش منجر به کاهش چشمگیری در گرایش معنادان به مصرف مواد مخدر شده است.

با توجه به آنچه گفته شد و همچنین، شیوع بالای مصرف مواد در بین دانشجویان (رحمتی و طارمیان، 1387؛ سراج زاده، 1383 و کرد میرزا و همکاران، 1382) بررسی باورهای این قشر نسبت به مواد مخدر و پیامدهای آن و رابطه این باورها با میزان مصرف مواد در آنها ضروری به نظر می‌رسد.

روش

شرکت کنندگان نمونه مورد تحقیق شامل 270 نفر (128 دختر و 142 پسر) از دانشجویان دانشگاه شیراز بودند که به روش نمونه گیری خوشه ای چند مرحله ای انتخاب شدند. در این روش ابتدا، دانشکده‌های علوم، مهندسی، روان‌شناسی و علوم تربیتی، حقوق و علوم انسانی از بین کل دانشکده‌های دانشگاه شیراز انتخاب و سپس، از هر دانشکده به طور تصادفی دو کلاس به عنوان نمونه برگزیده شدند. نمونه مورد بررسی در دامنه سنی 18-28 سال با میانگین سنی 20/21 و انحراف معیار 1/67 قرار داشت. 91/9 درصد نمونه مجرد، 7/4 درصد متأهل و 0/4 درصد مطلقه بودند.

ابزار: در این تحقیق از پرسشنامه میزان مصرف مواد (مریل، 2001) که شامل 4 سؤال می باشد که میزان مصرف مواد مخدر مختلف را می سنجد استفاده گردید. همچنین، پرسشنامه علل عدم مصرف مواد (مریل، 2001) که شامل سه خرده مقیاس می باشد به منظور سنجش اعتقادات فرد نسبت به پیامدهای مصرف مواد مورد استفاده قرار گرفت.

یافته‌ها

جدول 1

میزان همبستگی پیرسون اعتقاد به پیامدهای جسمانی و روانی، خانوادگی و اعتقادی و قانونی و اجتماعی با میزان مصرف مواد

مقیاس‌ها	نوع ماده مخدر	همبستگی	سطح معناداری
پیامدهای جسمانی و روانی	سیگار	-0/38	0/001
	الکل	-0/26	0/001
	ماریچوانا	-0/25	0/001
	سایر مواد	-0/29	0/001
پیامدهای خانوادگی و اعتقادی	سیگار	-0/20	0/001
	الکل	-0/22	0/001
	ماریچوانا	-0/19	0/001
	سایر مواد	-0/21	0/001
پیامدهای قانونی و اجتماعی	سیگار	-0/09	NS
	الکل	-0/15	0/01
	ماریچوانا	-0/06	NS
	سایر مواد	-0/12	0/04

جدول 1 میزان همبستگی اعتقاد به پیامدهای مختلف مصرف مواد با میزان مصرف مواد را نشان می‌دهد. همانگونه که مشاهده می‌شود بین اعتقاد به انواع پیامدها و میزان مصرف مواد رابطه منفی معناداری وجود دارد و بیشترین میزان رابطه بین اعتقاد به پیامدهای جسمانی و روانی و میزان مصرف مواد می‌باشد (0/40- $p<0/001$).

جدول 2

میزان همبستگی بین اعتقاد به انواع پیامدهای مرف مواد با میزان مصرف انواع مواد

مقیاس	همبستگی	سطح معناداری
پیامدهای جسمانی و روانی	-0/40	0/001
پیامدهای خانوادگی و اعتقادی	-0/27	0/001
پیامدهای قانونی و اجتماعی	-0/14	0/01

همانطور که در جدول 2 دیده می شود بین اعتقاد به پیامدهای جسمانی و روانی و همچنین پیامدهای خانوادگی و اعتقادی با انواع مواد مخدر رابطه منفی معناداری وجود دارد. همچنین دیده می شود که بین اعتقاد به پیامدهای قانونی و اجتماعی و میزان مصرف الکل ($p<0/01$ ، $r=-0/15$) و سایر مواد ($p<0/04$ ، $r=-0/12$) رابطه منفی معنادار وجود دارد ولی این رابطه در مورد سیگار و ماریچوانا مشاهده نشد

بحث و نتیجه گیری

با توجه به نتایج تحقیق می توان گفت که هرچه افراد به پیامدهای مصرف مواد بیشتر اعتقاد داشته باشند میزان مصرف مواد در آنها کمتر خواهد بود. این یافته همسو با نتایج‌هاوکینز و همکارانش، 1992 می باشد. با توجه به رابطه قوی نگرش و باورهای فرد با رفتار وی به نظر می‌رسد باورهای منفی نسبت به اثرات مصرف مواد می‌تواند پیش بینی کننده خوبی برای عدم مصرف مواد باشد.

در نتیجه، می‌توان گفت هرچه آشنایی افراد با پیامدهای جسمانی و روانی مواد مخدر بیشتر باشد میزان مصرف مواد در آنها کمتر خواهد بود. همچنین دو عامل دیگر نیز به میزان کمتر می‌توانند چنین نقشی را داشته باشند. در نتیجه رسانه‌های گروهی و همچنین مراکز آموزشی می‌توانند با پررنگ کردن این پیامدها و آشنا کردن افراد با این پیامدها نقش مؤثری در کاهش میزان مصرف مواد و تمایل به آن داشته باشند.

منابع

ترقی جاه، صدیقی و نجفی، محمود (1387). بررسی رابطه آسیب پذیری در برابر مصرف مواد و در معرض خطر خودکشی بودن با سلامت روانی و میزان بهره گیری از اعتقادات مذهبی. چهارمین سمینار سراسری بهداشت روانی دانشجویان، دانشگاه شیراز.

دهقانی، محمود و جزایری، علیرضا (1383). بررسی توصیفی - تحلیلی روی کردهای پیش گیری از سوء مصرف مواد مخدر. فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، سال چهارم، 15.

رحمتی، عباس و طارمیان، فرهاد (1387). شیوع شناسی مصرف مواد و عوامل خطر و محافظت کننده در دانشجویان دانشگاه شهید باهنر کرمان. چهارمین سمینار بهداشت روانی دانشجویان، دانشگاه شیراز.

رحمتی، عباس (1383). تأثیر آموزش مهارت‌های مقابله ای به شیوه ی بحث گروهی بر نگرش دانش آموزان نسبت به سوء مصرف مواد مخدر. پایان نامه ی دکتری، دانشگاه علامه طباطبائی.

سراج زاده، سید حسین (1383). دانشجویان، مساله مواد مخدر، زمینه و شرایط خانوادگی. دفتر برنامه ریزی اجتماعی و مطالعات فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری.

عسگری، امین (1384). تأثیر نقش گزاری روانی (پسیکودرام) بر تغییر نگرش دانش آموزان دختر و پس ر دبیرستان‌های شهر خرم آباد نسبت به اعتیاد. پایان نامه ی کارشناسی ارشد. دانشگاه علامه ی طباطبائی.

کرد میرزا، عزت الله، آزاد، حسین و اسکندری، حسین (1382). هنجاریابی آزمون آمادگی اعتیاد به منظور شناسایی افراد مستعد سوء مصرف مواد در بین دانشجویان دانشگاه‌های تهران. اعتیاد پژوهشی، سال اول، ه دوم.

ملک پور، مختار، و قربانی، بیژن (1383). تأثیر روش‌های تغییر نگرش و ابراز وجود بر عدم گرایش به مصرف مواد در معنادان داوطلب. دانش و پژوهش در روانشناسی، 19 و 109-128.

- Hawkins, J. D., Catalano, R. F., Miller, J. Y. (۱۹۹۲). Risk and protective factors for alcohol and other drug problems in adolescence and early adulthood: Implication for substance abuse prevention. *Psychological Bulletin*, ۱۱۲, ۶۴-۱۰۵.
- Houben, K., Wiers, R.W.(۲۰۰۷). Addictive Behaviors. *Oxford*, ۳۲, ۱۲, ۲۸۰۲.
- Conner, M. T. Marco Perugini, Rick O`Gorman, Karen Ayres, Andrew Prestwich. (۲۰۰۷). Personality and Social Psychology Bulletin. *Thousand Oaks*, ۳۳, ۱۲, ۱۲۲۷.
- Merrill, R. M., Salazar, R. D. & Gardner, N. W. (۲۰۰۱). Relationship between family religiosity and drug use behavior among youth. *Journal of Social Behavior and Personality*, ۲۹, ۴, ۳۴۷-۳۵۸.

^۱ کارشناس ارشد روانشناسی بالینی، مرکز مشاوره دانشگاه شیراز

^۲ کارشناس ارشد روانشناسی بالینی، مرکز مشاوره دانشگاه علوم پزشکی کاشان

^۳ دانشیار بخش روانشناسی بالینی، دانشگاه شیراز

